

ОКРЕМІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПІДТРИМКИ ТУРИЗМУ В ЄС

У статті досліджено та повністю висвітлено актуальні проблемні питання щодо господарсько-правових засобів підтримки та регулювання правовідносин у сфері розвитку туризму. Розглянуто вітчизняне та зарубіжне законодавство про підтримку туристичної галузі. Виявлено суттєві недоліки національного правового регулювання у цій сфері. Зокрема, встановлено проблему в залученні місцевих інтересів громад, а саме через місцеві ініціативні групи, які сприятимуть розвитку малого та середнього підприємництва в даній сфері.

Ключові слова: туризм, фонди підтримки, малі підприємства, місцеві ініціативи.

Постановка проблеми. Європа є передовою у сфері туризму з великою та різноманітною кількістю туристичних місць. У результаті туристична галузь стала ключовим сектором європейської економіки, створюючи понад 10% ВВП ЄС (прямо чи опосередковано) і використовуючи 9,7 млн громадян у 1,8 млн підприємствах. Туризм сприяє:

- зайнятості та регіональному розвитку;
- сталому розвитку;
- посилює природну і культурну спадщину;
- формує європейську ідентичність.

Туризм є також важливим засобом просування іміджу Європи у світі, проектуючи наші цінності і просування європейської моделі, що є результатом багатовікового культурного обміну.

У даний час туризм відіграє центральну роль в економіці Європи. Понад 1,8 млн підприємств в основному малого та середнього бізнесу, в яких зайнято 5,2% усього працездатного населення, являють собою значний механізм росту. Загальний внесок європейського туристського сектору разом із супутніми галузями складає близько 10% валового національного продукту Європейського Союзу [1]. Що стосується України, то на сьогодні, посідаючи одне з провідних місць у Європі, Україна за рівнем забезпеченості цінними природними та культурними ресурсами залишається аутсайдером цих світових процесів. Так, за даними експертів туризм в Україні формує всього 1,5 % сукупного ВВП, відповідно до пояснювальної записки до проекту Закону України «Про туризм» [2].

Аналіз останніх досліджень. Велика затребуваність у державній підтримці туризму в Європейському Союзі та визначення дієвих програм розвитку малих та середніх підприємств викликала звернення вчених-правників та економістів до вивчення цієї тематики. Зокрема, слід зазначити праці Ю. В. Алексеева [3], Н. О. Бедрак [4], А. Х. Іляшенко [5], А. Гаврилюк [6], Г. І. Михайличенко [7], М. Біль [8] та ін. Багать-

ма з них піднято актуальні питання щодо засобів підтримки в туристичній галузі, але недостатньо вивченими залишаються самі механізми та способи реалізації окремих державно-правових засобів підтримки суб'єктів туристичної діяльності та реалізації централізованих програм щодо розвитку малого та середнього підприємництва, територій, окремих галузей у напрямі розвитку туризму.

Мета статті. Розгляд окремих засобів підтримки туристичної галузі через фінансування суб'єктів, що надають туристичні послуги за рахунок коштів спеціально утворених європейських фондів та європейських програм.

Виклад основного матеріалу. Будучи третім за величиною сектором економіки ЄС, туризм має дійсно широкомасштабний вплив на економічне зростання, зайнятість і соціальний розвиток. Його значення визнається в ст. 135 Договору про функціонування Європейського співтовариства, підписаного в Лісабоні 13 грудня 2007 р., норма якого вимагає від Союзу підтримки, доповнення врегулювання та координації дії держав-членів у цій галузі. Такими фондами підтримки є: Європейський фонд регіонального розвитку (European Regional Development Fund (далі – ERDF)), Європейський соціальний фонд (European Social Fund (далі – ESF)), Європейський сільськогосподарський фонд для розвитку сільських районів (European Agricultural Fund for Rural Development (далі – EAFRD)), Європейський морський і рибальський фонд (European Maritime and Fisheries Fund (далі – EMFF)). Питання дисбалансу розвитку регіонів ЄС на європейському та національному рівнях у сфері туризму вирішується за рахунок цих Європейських структурних інвестиційних фондів (далі – ESIF) [9]. Усі ці фонди належать до Фонду згуртування (Cohesion Fund), який ставить за мету зближення соціально-економічних показників розвитку на регіональному рівні ЄС; фінансування розвитку транспортної інфраструктури та екологічних, туристичних проєктів тощо. Право на отримання фінансування регіональних проєктів ЄС за рахунок коштів Фонду згуртування мають лише ті країни ЄС, рівень ВВП на душу населення яких становить менше ніж 90% від середнього по Євросоюзу. Такий критерій початку фінансування свідчить про наявність дуже високого рівня «вирівнювання» («зближення», «конвергенції») регіонів ЄС. Політика згуртування ЄС базується на програмно-цільовому підході. Кожна з програм фінансується через відповідне поєднання економічного потенціалу Структурних фондів, які є найважливішими інструментами у реалізації регіональної політики ЄС.

Європейський фонд регіонального розвитку спрямовує свою діяльність на підтримку стійкої структури туризму для підвищення культурної та природної спадщини та інші цілі. У Регламенті (ЄС) № 1783/1999 Європейського парламенту і Ради від 12 червня 1999 р. щодо Європейського фонду регіонального розвитку, а саме в п. 6 визначається, що в рамках своїх завдань ERDF повинен підтримувати виробниче середовище і конкурентоспроможність підприємств, особливо малих і середніх підприємств (далі – МСП); розвиток місцевої економіки і зайнятості, в тому числі у сферах культури і туризму, що сприятиме створенню стійких робочих місць; науково-технологічному розвитку; розробці місцевих, регіональних та транс'європейських мереж, включаючи надання відповідного доступу до зазначених транспортних мереж у галузях транспортної інфраструктури [10].

ERDF підтримує не тільки регіональні та національні програми в державах-членах. Він також фінансує Європейське територіальне співробітництво, яке охоплює

програми прикордонного співробітництва, сім транснаціональних програм співробітництва, крім того, Європейське територіальне співробітництво може сприяти «макрорегіональним стратегіям», наприклад: Стратегія ЄС для регіону Балтійського моря (EUSBSR), Стратегія ЄС для Дунайського регіону (EUSDR), Стратегія ЄС для Адріатичного та Іонічного морів (EUSAIR), прийняття Стратегії ЄС для альпійського регіону намічено на 2015 р. [11].

Виникають питання механізму реалізації заходів підтримки та визначення її цільового характеру, суб'єктів, які можуть подати заявку до вступу у фонд безпосередньо у сфері туризму.

Щоб подати заявку до Європейського фонду регіонального розвитку, потрібно переконатись, що запропонований проект відповідає критеріям відбору у певному регіоні та інвестиційним пріоритетам. Так, до основних інвестиційних пріоритетів у сфері туризму належать:

- пов'язані з туризмом дослідження, розвиток технологій та інновацій, у тому числі інноваційних послуг і кластерів (демонстраційні проекти);
- розвиток туристичних продуктів, пов'язаних з інформаційними та комунікаційними технологіями;
- розвиток інноваційних туристичних послуг, зокрема, в менш благополучних і периферійних регіонах із слабкорозвинутою промисловою структурою і сильно залежних від туризму (нові бізнес-моделі, освоєння нових ідей);
- розвиток високої доданої вартості продукції та послуг в окремих секторах туристичного ринку (оздоровчий туризм, туризм для людей похилого віку, культурний та екологічний туризм, спортивний туризм тощо) шляхом мобілізації конкретних місцевих ресурсів, що сприятиме смарт-регіональній спеціалізації;
- кластеризація діяльності серед різних галузей туризму, а також з творчої індустрії, урізноманітнення регіональних туристичних продуктів і розширення туристичного сезону (наприклад, туризм у морській індустрії, для круїзної індустрії);
- заходи з підвищення енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії серед туристичних МСП;
- заходи на користь підприємництва, самозайнятості та створення бізнесу, а також інтернаціоналізація туризму МСП і кластерів.

Щодо суб'єктів – бенефіціарів підтримки, то це всі юридичні особи (будь-який державний орган, компанії і, зокрема, малих і середніх підприємств, науково-дослідних організацій, університетів, неурядових організацій, туристичних кластерів) [12].

Вищевикладене підтверджує, що Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF) має на меті: зміцнення економічної та соціальної згуртованості в Європейському Союзі, виправляючи дисбаланс між її регіонами. Це може надати істотну підтримку для підвищення конкурентоспроможності та якості туризму на регіональному та місцевому рівнях, зокрема в районах з низьким рівнем розвитку в ЄС (промислового/сільського).

Європейський соціальний фонд є одним із п'яти європейських структурних та інвестиційних фондів, спрямованих на спільне фінансування проектів з метою підвищення продуктивності та якості праці і послуг у сфері туризму за допомогою освіти та професійної підготовки. ESF не є агентством з працевлаштування. Швидше за все – це фонд фінансування десятки тисяч місцевих, регіональних та національних

проектів, пов'язаних із зайнятістю по всій Європі: від невеликих проектів для допомоги місцевим інвалідам знайти підходящу їм роботу, до державних проектів, які сприяють професійній підготовці серед населення в цілому. Слід зазначити, хто саме може подати заявку до даного фонду безпосередньо у сфері туризму. Це всі юридичні особи, що діють на ринку праці або в галузі освіти та підготовки (наприклад, МСП, торгово-промислові палати, профспілки, неурядові організації). ESF надає гранти за умови, що всі проекти повинні бути з максимальним внеском ЄС від 50 до 85% (95% у виняткових випадках) від загальної вартості проекту в залежності від відносного добробуту області (більш розвинені регіони, перехідні регіони або менш розвинені). Рівень фінансування коливається в широких межах залежно від проекту та оперативної програми [12]. Так, зацікавлені особи повинні зв'язатися з Керуючим органом ESF у своїй країні або регіоні через представництва ESF.

Країни ЄС та Європейської комісії у співпраці встановили пріоритети ESF та визначили, на які цілі Європейський соціальний фонд витратить свої ресурси. Так, одним із пріоритетних завдань є підвищення пристосованості працівників з новими навичками і підприємств з новими методами до роботи. Інші пріоритети спрямовані на поліпшення доступу до працевлаштування: допомога молоді зробити перехід від школи до роботи; навчання менш досвідчених, які шукають роботу, щоб поліпшити їхні перспективи працевлаштування; надання допомоги щодо отримання роботи людям з неблагополучних груп. Останній із пріоритетів має назву «соціальне включення», тобто це та важлива роль, яку відіграє зайнятість, допомагаючи людям краще інтегруватися в суспільство і в повсякденне життя. Фінансова криза призвела до активізації зусиль, щоб «тримати» людей у роботі, або допомогти їм повернутися на роботу швидко, якщо вони втратять свої робочі місця. Існує велика різноманітність у цілях ESF проектів і вони охоплюють широкий спектр цільових груп. Є проекти, спрямовані на системи освіти вчителів та школярів; на молодих та осіб похилого віку, які шукають роботу; на потенційних підприємців з усіх верств суспільства [13]. Він також надає цільову підготовку і стартовий капітал для мікропідприємств. Саме Регламент ЄС № 1304/2013 Європейського парламенту та Ради від 17 грудня 2013 р. щодо європейського соціального фонду має вирішальне значення для підтримки та розвитку конкурентоспроможності мікро-, малих і середніх підприємств Союзу. Також у ст. 3 цього ж Регламенту гарантується підтримка індивідуальної трудової діяльності, підприємництва та бізнесу, в тому числі створення інноваційних мікро-, малих і середніх підприємств [14].

Необхідно зазначити заходи, пов'язані з туризмом, що підлягають фінансуванню з ESF, які можуть використовуватися для:

- навчання робітників, щоб допомогти компаніям справлятися з реструктуризацією або відсутністю кваліфікованих робітників;
- навчання людей, які знаходяться у скрутному становищі, щоб вони отримали кращі навички та робочі місця;
- підтримки взаємного навчання, створення мереж, а також поширення та пропаганди передового досвіду та методик у сфері соціальних інновацій.

Більшість дій мають регіональний або національний характер, але ESF може також підтримувати транснаціональні та міжрегіональні співпраці [12].

Європейський сільськогосподарський фонд відповідно до Регламенту ЄС № 1305/2013 Європейського парламенту і Ради від 17 грудня 2013 р. [15] підтримку

розвитку сільських районів і на підставі п. 18 цього Регламенту МСП є основою допомоги сільській економіці Європейського Союзу. Ферми і несільськогосподарські суб'єкти повинні спрямовувати розвиток бізнесу на сприяння зайнятості та створення якісних робочих місць у сільській місцевості, збереження існуючих робочих місць, зниження сезонності коливань у зайнятості, розвитку несільськогосподарських галузей поза сільським господарством та сільського господарства і харчової промисловості. У той же час передбачається, що повинна мати місце інтеграція бізнесу та місцевих міжгалузевих зв'язків. Проекти, які об'єднують сільський туризм та сільське господарство, допомагатимуть, у свою чергу, просувати туризм у сільських районах. Тобто EAFRD має на меті не тільки підвищення якості сільськогосподарської продукції та сільського середовища, а й заохочення туризму як способу диверсифікації сільської економіки.

Для подальшої реалізації відповідного проекту необхідно визначити керуючий орган (у кожній державі – члена фонду окремий), який відповідає за програму проекту, після чого цей керуючий орган публікує інформацію про відповідну програму на своєму сайті.

Необхідно визначити, хто саме може подати заявку на підтримку EAFRD у сфері туризму. Це може бути будь-яка фізична або юридична особа, яка активно займається сільським господарством (фермер, лісова господарська компанія, МСП, що працюють у сільській місцевості, та ін.), а також «місцеві ініціативні групи» (Сприяння реалізації місцевих стратегій розвитку під керівництвом громад місцевого розвитку (Promoting the Implementation of Local Development Strategies – Community-Led Local Development далі – CLLD).

CLLD [16] є методом для залучення партнерів на місцевому рівні, включаючи громадянське суспільство та місцевих економічних суб'єктів для розробки та реалізації місцевих комплексних стратегій, які допомагатимуть їхнім областям здійснити перехід до більш сталого майбутнього. Це може бути особливо потужним інструментом у кризові часи, цим самим показуючи, що місцеві ініціативні групи можуть зробити конкретні кроки в напрямку до розвитку господарювання. Громада щодо керівництва місцевим розвитком складається з місцевих ініціативних груп, що складаються з представників, чиї інтереси охоплюють державні, приватні та місцеві соціально-економічні інтереси та які постійно проживають у межах міста, села чи селища. Виникає запитання, що ж таке стратегія місцевого розвитку CLLD і що вона містить. «Місцевий стратегія розвитку під керівництвом громад» означає послідовний набір дій, мета яких полягає в ознайомленні з місцевими цілями та потребами. Визначення цілей та потреб здійснюється місцевими ініціативними групами людей. Стратегія розвитку місцевої спільноти має містити щонайменше такі елементи:

- визначення площі та населення, охоплених стратегією;
- аналіз потреб у галузі розвитку та потенціалу області, включаючи аналіз сильних, слабких сторін, можливостей і загроз;
- опис стратегії та її цілей, інтегрованих та інноваційних функцій стратегії та ієрархії цілей. Стратегія повинна відповідати програмам ESIF;
- опис процесу громадської участі в розробці стратегії;
- план дій, який демонструватиме, які завдання втілюються в діях;

— опис управління та моніторингу, стратегії, демонструючи потужність локальної групи.

Щодо визначення конкретних областей, які в майбутньому можуть мати підтримку CLLD, то населення міста, села чи селища повинно бути не менше 10 тис. і не більше 150 тис. жителів. Тим не менш, у належним чином обґрунтованих випадках і на підставі пропозиції одного з держав-членів Комісія може прийняти або змінити ці межі в області народонаселення у своєму рішенні.

Слід уважити, що держави-члени повинні визначити відповідні ролі місцевої ініціативної групи, а також органи, які відповідатимуть за реалізацію відповідних програм, пов'язаних із стратегією розвитку місцевих громад. Рішення про затвердження стратегії розвитку місцевих громад призведе до асигнувань з боку зацікавлених ESI фондів. Важливим є те, що ця система повинна забезпечувати чіткий поділ прав та обов'язків між місцевими ініціативними групами, органами управління та фондами, щоб не допускати дублювання ролей.

Щодо типу і рівня фінансування, то EAFRD надає гранти з мінімальною часткою особливого внеску в розмірі 20 %. Але додатково потрібно мати програму розвитку сільських районів, підготовлену державою-членом, яка включає в себе таблицю з вивченням конкретної ставки внесків EAFRD для кожного типу операції. У разі необхідності ця таблиця показує окремо ставки внесків фонду для менш розвинених регіонів і для інших регіонів.

Яскравим прикладом успішної програми є проект «Верхова їзда». Провінція Ловеч (Болгарія), яка розташована в центрі болгарських гір, має гарний пейзаж і усталені традиції у виробництві ручної роботи. Христо Христов, який спеціалізується на виробництві шкіри, а особливо лимарних виробів, вирішив побудувати гостьовий будинок у с. Априлці та відремонтувати будівлю, яка буде використовуватися як майстерня для ремісничих виробів. Невеликий гостьовий будинок «Верхова їзда» може прийняти до 4 осіб. Семінари в ньому будуть призначені виставкам ремісничих виробів і демонстрації продукції, яка виробляється, даючи туристам можливість спробувати ремесло. Заплановано, що все супроводжуватиметься верховими турами, які, у свою чергу, призведуть до збільшення виробництва і продажу. Даний проект відповідно сприятиме розвитку місцевих традицій. Внесок ЄС – 15144 євро [12].

У 2013 р. Європейський фонд рибальства змінив назву на Європейський морський та рибальський фонд, який має серед своїх пріоритетів підвищення зайнятості та територіальної згуртованості регіонів у прибережних і внутрішніх зонах у залежності від рибного лову й аквакультури, а також заохочення диверсифікації рибних територій за допомогою альтернативи, такої як екотуризм [17]. Ці пріоритети мають бути досягнуті шляхом:

- сприяння економічному зростанню, соціальній інтеграції, створення робочих місць, а також підтримуючої мобільності робочої сили в громадах місцевого розвитку;
- диверсифікації діяльності в рамках рибальства та в інших секторах морської економіки.

Кожній державі-члену виділяється частка загального бюджету EMFF у зв'язку з розміром її рибної промисловості. Потім держава – член ЄС оформляє оперативну програму, зазначаючи свій намір щодо використання грошей. Затверджена Комісією ЄС програма повертається до керуючого органу, створеного кожною державою-чле-

ном (на національному або регіональному рівнях) для її реалізації. У свою чергу, управлінські органи, відповідальні за реалізацію EMFF оперативних програм, делегують ряд завдань у рибальські місцеві ініціативні групи (Fisheries Local Action Group (FLAGs)). На партнерських відносинах між суб'єктами рибної промисловості та іншими місцевими приватними або державними зацікавленими сторонами виробляються місцеві стратегії розвитку. Програма також розробляється на міському, сільському та селищному рівнях під керівництвом громад місцевого розвитку (CLLD)). Так, наприклад, у відповідних місцевих стратегіях фінансування надається, зокрема, для культурного рибальства та ознайомлення з морською культурною спадщиною. Це стосується також туристичних проєктів, таких як екотуризм, PESCA-туризм (залучення професійних рибалок, які приймають певну кількість туристів на їхніх човнах з метою туристично-рекреаційної діяльності) [18], ознайомлення з місцевою гастрономією (риба та морепродукти, ресторани), проживання, туристичних екскурсій, дайвінгу на відповідних територіях громад місцевого розвитку.

Щодо пов'язаних із туризмом заходів, що підлягають фінансуванню, EMFF може підтримувати такі операції:

- дослідження;
- проєкти, у тому числі тестові проєкти і проєкти співробітництва;
- конференції, семінари;
- інформування громадськості та обмін передовим досвідом, інформаційно-просвітницькі та рекламні кампанії, події, розвиток і підтримка веб-сайтів;
- професійна підготовка і придбання нових професійних навичок, що дозволяють фахівцям сектору рибного господарства або їхнім партнерам увійти в туристичну діяльність або здійснювати додаткові заходи в галузі туризму.

Яскравим прикладом є програма «Багатофункціональний рибний ресторан, магазин і робочий простір» – Північна Ютландія – Данія (Multifunctional fish restaurant, shop & work space (North Jutland – Denmark)). У невеликому містечку Хьун, яке на селяє 3 тис. жителів та яке розташоване в 40 км від одного з кращих датських туристичних напрямків (міста Ольборг) знаходяться прекрасні пляжі, але не вистачало ресторанів і магазинів, які б акцентували увагу на високу якість рибної продукції. Мандрівний торговець рибою Могенс Клаузен вирішив створити свій власний ресторан у поєднанні з рибним магазином та коптильною (яка компенсує низьку активність ресторану під час осінньо-зимового сезону). Він зв'язався з місцевими ініціативними групами в Північній Ютландії, які підтримали його технічною та фінансовою підтримкою. Його комплекс працює цілорічно. Він та його ідея забезпечили нові робочі місця для жителів та зберегли традиції регіону. Внесок ЄС у цю програму – 22500 євро [12].

В Україні існують місцеві та регіональні фонди підтримки підприємництва, які включають і підтримку туризму: фонд підтримки підприємництва Криму, Карпатський фонд, Волинський обласний фонд підтримки підприємництва та ін. Проте, на жаль, ці фонди не є достатньо ефективними для галузі туризму без створення державного фонду підтримки туризму. На засіданні Кабінету Міністрів України було схвалено «Концепцію розвитку туризму та курортів до 2022 року» та розпорядженням від 1 серпня 2013 р. № 638 «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року». Але це тільки

Концепція, яка не в повній мірі забезпечить стабільність та гарантії підтримки в даній галузі.

Висновок. Таким чином, серед актуальних проблем забезпечення державної регіональної політики у сфері туризму в Україні слід виокремити: низьку інвестиційну привабливість регіонів та інноваційну активність у них; нерозвинуту виробничу та соціальну інфраструктуру; слабкі міжрегіональні зв'язки; нераціональне використання людського потенціалу, неврегульованість механізму дії ініціативних груп; відсутність централізованої системи підтримки туристичної діяльності; відсутність стратегії розвитку цієї галузі на державному рівні.

У зв'язку з цим необхідно скористатися досвідом та формами підтримки туристичної діяльності, які існують у ЄС, не копіюючи їх, а лише трансформуючи під умови державного управління місцевого самоврядування в Україні. При розгляді порядку та правил підтримки туристичної діяльності необхідно враховувати місцеві інтереси громад. При цьому потрібно вдосконалити Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», а саме ст. 9 про місцеві ініціативи, належним чином врегулювавши питання механізму дії та реалізації відповідних місцевих ініціатив, застосувавши відповідні засоби центрального державного фінансування та порядку ініціювання розроблених проектів місцевими ініціативними групами на місцях у сфері туризму. Це надасть можливість розвитку туристичної діяльності не лише в західних, центральному і східних регіонах України, які мають певний незначний розвиток туристичної діяльності, але й у північних регіонах, у яких зовсім відсутня будь-яка розгалужена система туристичної інфраструктури і конкуренція серед суб'єктів туристичної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Europe, the world's No 1 tourist destination – a new political framework for tourism in Europe /* COM/2010/0352 final */ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1416573092664&uri=CELEX:52010DC0352>.
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про туризм» [Електронний ресурс] // Офіц. сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49894.
3. Алексеева Ю. Використання досвіду європейських країн у реформуванні системи управління туристичною галуззю України / Ю. Алексеева // Теорія та практика державного управління : матеріали наук.-практ. конф., 12 груд. 2003 р. – Вип. 6 : Нові механізми регіонального розвитку. – Х. : Вид-во ХРІДУ НАДУ «Магістр», 2004. – С. 10–12.
4. Бедрак Н. О. Адміністративно-правове регулювання туристичною галуззю : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Н. О. Бедрак. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2010. – 16 с.
5. Іляшенко А. Х. Державна політика у сфері туристичних послуг / А. Х. Іляшенко // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. – 2010. – № 2. – С. 93–100.
6. Гаврилюк А. Туристично-інформаційні центри як чинники державного регулювання туристичною галуззю України / А. Гаврилюк // Вісн. НАДУ. – 2009. – № 1. – С. 78–85.
7. Михайліченко Г. І. Вектори сучасних трансформацій системи державного регулювання інноваційного розвитку туризму / Г. І. Михайліченко // Інновац. економіка. – 2012. – № 7. – С. 39–45.

8. Біль М. Механізм державного управління туристичною галуззю в Україні [Електронний ресурс] / М. Біль // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. Дніпропетр. регіон. ін-ту держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України / за ред. С. М. Серьогіна. – 2009. – № 3. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Dums/2009_3/09bmmgtu.pdf.
9. Cohesion Fund [Електронний ресурс] // Офіц. сайт Європ. комісії. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/cohesion/index_en.cfm.
10. Regulation (EC) No 1783/1999 of the European Parliament and of the Council of 12 June 1999 on the European Regional Development Fund [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31999R1783>.
11. European Regional Development Fund [Електронний ресурс] // Офіц. сайт Європ. комісії. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/cohesion/index_en.cfm.
12. Гід щодо керівництва ЄС для фінансування сектору туризму (2014–2020 роки) [Електронний ресурс] // Офіц. сайт Європ. комісії. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=7843&lang=en&tpa_id=201&title=Guide-on-EU-funding-for-the-tourism-sector-%282014–2020%29.
13. European Social Fund [Електронний ресурс] // Офіц. сайт Європ. комісії. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=en>.
14. Regulation (EU) No 1304/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on the European Social Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1081/2006 Fund [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1416682585263&uri=CELEX:32013R1304>.
15. Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) No 1698/2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1416689544084&uri=CELEX:32013R1305>.
16. Guidance on Community-led Local Development in European Structural and Investment Funds Version 3: June 2014 [Електронний ресурс] // Офіц. сайт Європ. комісії. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_community_local_development.pdf.
17. Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund and laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund and the European Maritime and Fisheries Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1083/2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1416692161832&uri=CELEX:32013R1303>.
18. Pesca-tourism [Електронний ресурс] // Офіц. сайт Європ. комісії. – Режим доступу: https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/WG4_Pescatourism_INTRO_FSU_MB.pdf.

REFERENCES

1. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Europe, the worlds No 1*

- tourist destination – a new political framework for tourism in Europe* /* COM/2010/0352 final */ [Elektronnyi resurs], Rezhym dostupu: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1416573092664&uri=CELEX:52010DC0352>.
2. Poiasniuvna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy «Pro turizm» (The explanatory note to the draft Law of Ukraine «On Tourism») (*Ofitsiyni sait Verkhovnoi Rady Ukrainy*) [Elektronnyi resurs], Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49894.
  3. Aliksieieva Yu. Vykorystannia dosvidu yevropeiskykh krain u reformuvanni systemy upravlinnia turystychnoiu haluzziu Ukrainy (Using the experience of European countries in reforming Ukraine tourism industry), *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*. Vyp. 6: Novi mekhanizmy rehionalnoho rozvytku: Materialy nauk.-prakt. konf., 12.12.2003, Kh., Vyd-vo KhRIDU NADU «Mahistr», 20046 pp. 10–12.
  4. Bedrak N. O. *Administratyvno-pravove rehuliuвання turystychnoiu haluzziu* (Administrative and legal regulation of tourism industry) : avtoref. dys. kand. yuryd. nauk, N. O. Bedrak., K., Kyiv. nats. un-t vnutr. sprav, 2010, p. 16.
  5. Iliashenko A. Kh. Derzhavna polityka u sferi turystychnykh posluh (The state policy in the field of tourism), A. Kh. Iliashenko, *Derzhava ta rehiony. Ser. Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, 2010, No.2, pp. 93–100.
  6. Havryliuk A. Turystychno-informatsiini tsenry yak chynnyky derzhavnoho rehuliuвання turystychnoiu haluzziu Ukrainy (Vectors modern transformations system of state regulation of innovative tourism development). A. Havryliuk, *Visn. NADU*, 2009, No. 1, pp. 78–85.
  7. Mykhailichenko H. I. Vektory suchasnykh transformatsii systemy derzhavnoho rehuliuвання innovatsiinoho rozvytku turizmu (), H. I. Mykhailichenko, *Innovatsiina ekonomika*, 2012, No. 7, pp. 39–45.
  8. Bil M. Mekhanizm derzhavnoho upravlinnia turystychnoiu haluzziu v Ukraini (The mechanism of of state administration in Ukraine tourism industry), M. Bil, *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia : zbirnyk naukovykh prats Dnipropetrovskoho rehionalnoho instytutu derzhavnoho upravlinnia Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy / Za red. S. M. Serohina*, 2009, No. 3 [Elektronnyi resurs], Rezhym dostupu: http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Dums/2009_3/09bmmmtg.pdf.
  9. *Cohesion Fund* (Ofitsiyni sait Yevropeiskoi komisii) [Elektronnyi resurs], Rezhym dostupu: http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/cohesion/index_en.cfm.
  10. *Regulation (EC) No 1783/1999 of the European Parliament and of the Council of 12 June 1999 on the European Regional Development Fund* [Elektronnyi resurs], Rezhym dostupu: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31999R1783>.
  11. *European Regional Development Fund* (Ofitsiyni sait Yevropeiskoi komisii) [Elektronnyi resurs], Rezhym dostupu: http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/cohesion/index_en.cfm.
  12. *Hid shchodo kerivnytstva YeS dlia finansuvannia sektora turizmu (2014–2020 roky)* (Ofitsiyni sait Yevropeiskoi komisii) (Guide on EU leadership to finance the tourism sector (2014–2020 years) (Official website of the European Commission)) [Elektronnyi resurs], Rezhym dostupu: http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=7843&lang=en&tpa_id=201&title=Guide-on-EU-funding-for-the-tourism-sector-%282014–2020%29.
  13. *European Social Fund* (Ofitsiyni sait Yevropeiskoi komisii) [Elektronnyi resurs], Rezhym dostupu: <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=en>.
  14. *Regulation (EU) No 1304/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on the European Social Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1081/2006 Fund* [Elektronnyi resurs], Rezhym dostupu: <http://eur-lex.europa.eu/legal content/EN/TXT/?qid=1416682585263&uri=CELEX:32013R1304>.

15. *Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) No 1698/2005* [Elektronnyi resurs], Rezhym dostupu: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1416689544084&uri=CELEX:32013R1305>.
16. *Guidance on Community-led Local Development in European Structural and Investment Funds Version 3: June 2014 (Ofitsiyni sait Yevropeiskoi komisii)* [Elektronnyi resurs], Rezhym dostupu: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_community_local_development.pdf.
17. *Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund and laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund and the European Maritime and Fisheries Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1083/2006* [Elektronnyi resurs], Rezhym dostupu: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1416692161832&uri=CELEX:32013R1303>.
18. *Pesca-tourism (Ofitsiyni sait Yevropeiskoi komisii)* [Elektronnyi resurs], Rezhym dostupu: https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet/sites/default/files/documents/WG4_Pescatourism_INTRO_FSU_MB.pdf.

И. С. ТКАЧ

ОТДЕЛЬНЫЕ ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВЫЕ СРЕДСТВА ПОДДЕРЖКИ ТУРИЗМА В ЕС

В статье исследованы и полностью освещены актуальные проблемные вопросы хозяйственно-правовых средств поддержки и регулирования правоотношений в сфере развития туризма. Рассмотрены отечественное и зарубежное законодательство о поддержке туристической отрасли. Выявлены существенные недостатки национального правового регулирования в этой сфере. В частности, установлена проблема в привлечении местных интересов общин, а именно через местные инициативные группы, которые будут способствовать развитию малого и среднего предпринимательства в данной сфере.

Ключевые слова: туризм, фонды поддержки, малые предприятия, местные инициативы.

I. S. TKACH

PARTICULAR COMMERCIAL LEGAL MEASURES OF THE TOURISM SUPPORT IN THE EU

Problem setting. *Europe is advanced in the tourism industry with a large and diverse number of tourist attractions. As a result, tourism has become a key sector of the European economy, creating more than 10% of EU GDP (directly or indirectly) and using 9.7 million citizens in 1.8 million enterprises.*

Analysis of recent researches and publications. *A great demand for state support of tourism in the European Union and for effective programs to small and medium enterprises caused the rise of scientists and economists attention to this subject. In particular, we should note works by Alexeeva Y., Bedrak N., Ilyashenko A. H., Havryliuk A., Mykhaylichenko G., Biel M. and others. Many of them raised questions regarding to the actual measures of support in the tourism industry, but have poorly researched the mechanisms and ways of implementation of state-specific legal*

measures supporting tourist activities and implementing centralized programs for small and medium enterprises as well as areas and industries in the area of tourism development.

Target of research. *The aim of this article is To study tools of supporting the tourism industry by financing entities providing travel services for the specially formed European funds and European programs.*

Article's main body. *As the third largest EU economic sector tourism being of the EU has really a great impact on economic growth, employment and social development. Its importance is acknowledged by the Treaty on the functioning of the EU, which requires the Union to support, complement and coordinate Member States' action in this field (TFEU art. 135).*

Supporting funds are: the European Regional Development Fund (ERDF), the European Social Fund (ESF), the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD), the European Maritime and Fisheries Fund (EMFF).

Problems of imbalances of EU regions at European and national levels in tourism are solved by these European Structural investment funds (ESIF). [] All these funds belong to the Cohesion Fund (Cohesion Fund), which aims at rapprochement of social and economic development indicators at the regional level the EU; financing of transport infrastructure and environmental, tourism projects etc.

Conclusions of research. *When considering the procedure and rules which supports tourism activities we should take into account the interests of local communities. There is a need of improvement of the Law of Ukraine «Local Government in Ukraine», art. 9 «Local Initiatives».*

Key words: *tourism, support funds, small businesses, local initiatives.*

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Глібко Сергій Васильович, в. о. заступника директора з наукової роботи НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України.

Ткач І. С. Окремі господарсько-правові засоби підтримки туризму в ЄС [Електронний ресурс] / І. С. Ткач // Право та інноваційне суспільство : електрон. наук. вид. – 2014. – № 2 (3). – Режим доступу: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2014/12/Tkach.pdf>.